

hieruit voortvloeiende vrijspraak van de beklaagden, dient de burgerlijke vordering als ongegrond (Cass. 20 maart 1973, *Arr. Cass.* 1973, 718) te worden afgewezen...

[...]

Paranormale rechtspraak – De Antiracismewet, de Negationismewet en het constitutionele kader

Er gaat tegenwoordig geen week voorbij of er ontstaat wel een controverse over (vermeend) racistische of discriminerende expressies. Opvallend genoeg blijft het zelden bij een discussie. Vaak volgt een strafklacht. Het is een ontwikkeling die al even gaande is: groepen en instellingen proberen steeds vaker bepaalde uitlatingen of zelfs hele «discoursen» buiten de wet te laten stellen⁽¹⁾.

Hoe moet een strafrechter daarmee omgaan? Het vonnis van de correctionele rechtbank van Dendermonde van 3 april 2007 biedt aanknopingspunten⁽²⁾. De uitspraak is belangrijk omdat de rechtbank – op basis van onder meer een nauwgezette analyse van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof – de constitutionele grenzen aangeeft waarbinnen de Belgische *hate speech*-wetgeving moet worden toegepast. Dit kader blijkt uiteen te vallen in drie (samenhangende) toetsingsstappen: de inhoudelijke beoordeling, de aanwezigheid van een bijzonder opzet, en de

beschouwing van contextuele factoren. Vooraleer in te gaan op de zaak zelf, wordt enige duiding gegeven omtrent de persoon van Jozef Rulof en de klacht tegen (de verspreiding van) zijn oeuvre.

1. *Jozef Rulof: medium, mysticus, ... racist?*

Jozef Rulof werd geboren in 1898, in het Nederlandse 's-Heerenberg. Hij overleed in 1952. Rulof claimde te beschikken over paranormale gaven. Als medium en paragnost zou hij in contact hebben gestaan met een soort geleidegeesten; de zogenaamde «meesters van gene zijde». Hier is vooral relevant dat hij van deze «meesters» 27 boeken zou hebben ontvangen over de aard van de mens, de wereld en het hiernamaals⁽³⁾. In die boeken wordt een complexe leer uitgewerkt, met centrale elementen zoals karma, een reïncarnatieleer en een kosmische biologie en evolutietheorie⁽⁴⁾.

Wat heeft deze *new age avant la lettre* met racisme en negationisme te maken? Eén van de elementen in de filosofie van Rulof behelst zoals gezegd een evolutietheorie. Daartoe behoort ook een leer over de menselijke ontwikkeling. Binnen de menselijke «rassen» zou het lichaam van de mens evolueren van lagere naar hogere «graden». Het lichaam van de eerste drie graden is donkergekleurd, het lichaam van de laatste drie graden donker of licht: het «blank» lichaam behoort volgens Rulof dus tot de latere graden. Een ander element uit Rulofs leer betreft de Holocaust en de figuur van Hitler, waarvoor

de auteur «verklaringen» aanreikt: zo zou Hitler een «instrument» geweest zijn en hij zou de mensheid verder hebben doen evolueren.

Vanwege de manier waarop deze zaken *prima facie* overkomen, beschouwen sommigen de leer van Rulof als racistisch en antisemitisch⁽⁵⁾.

2. Voorgeschiedenis en klacht

De boeken van Rulof worden tegenwoordig, vanuit het Nederlandse Apeldoorn, uitgegeven door uitgeverij en stichting Wayti en stichting De Eeuw van Christus⁽⁶⁾. De aanwezigheid van de uitgeverij met stands op paranormale beurzen in Vlaanderen vormde de officiële aanleiding voor het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (hierna: Centrum) om juridisch in te grijpen.

In eerste instantie probeerde het Centrum het door middel van een vordering in kort geding, met het oog op het verkrijgen van een verspreidingsverbod. Het aanvankelijk – op 15 mei 2003⁽⁷⁾ – verkregen verbod werd echter vernietigd door het hof van beroep te Antwerpen⁽⁸⁾. In zijn arrest van 8 maart 2004 stelde het hof enerzijds dat er geen «dringende noodzaak» was om het verbod op te leggen bij wege van spoedeisende maatregel. Gezien de langdurige periode waarin de boeken al verspreid waren, kon een verspreidingsverbod niet meer van aard zijn om schade van een bepaalde omvang te voorkomen. Anderzijds oordeelde het hof meer principieel dat enkel «de rechter ten gronde kan oordelen of er

(1) Zie hierover ook: E. VAN REE, «Het belang van vrij debat», *De Groene Amsterdammer* 19 januari 2002; K. SPAINK, «Strafklacht als trend», *Het Parool* 28 mei 2002.

(2) Zie over deze uitspraak ook: J. VRIELINK en S. SOTTIAUX, «Uitgever spirituele boeken zet niet aan tot haat», *De Juristenkrant* 2007, nr. 148, 16.

(3) Daarnaast maakte Rulof – naar eigen zeggen onder invloed van overleden schilders – enkele honderden schilderijen en gaf hij tot zijn dood circa 850 lezingen waarvan een gedeelte op geluidsband werd vastgelegd.

(4) Zie uitvoerig over de ideeën van Rulof, vanuit het perspectief van zijn aanhangers: www.wayti.com.

(5) Zie in die zin bijvoorbeeld: H. WESTERINK, «Esoterisch fundamentalisme van Jozef Rulof in opmars», *De Fabel van de illegaal* 2003, nr. 56, januari/februari; L. DROS, «Herontdekking van een antisemit», *Trouw* 11 november

2002; H. NIMIS, «Racisme van gene zijde», *Skepp* 2003. Vergelijk overigens de discussie die enkele jaren daarvoor in Nederland plaatsvond rond het werk van Rudolf Steiner: H. WESTERINK, «Steiner zonder rassenleer is Marx zonder klasstrijd», *Lokaal Kabaal* 1996, nr. 19; X. SCHUTTE, «“Aber herr Doktor hat gesagt...” Antroposofie en racisme», *De Groene Amsterdammer* 1997, nr. 6; T. JEURISSEN, «Een kruistocht: antroposofie en racisme», *De Groene Amsterdammer* 1997, nr. 6; J.W. DE GROOT, «Kosmisch racisme – Over racistische elementen in de antroposofie», *Skrift Historisch tijdschrift* 1996, nr. 2 (zomer). De Antroposofische Vereniging in Nederland (AViN) reageerde destijds met het samenstellen van een (interne) Commissie om het vraagstuk te onderzoeken. Het resultaat was een (uitvoerig) rapport, waarin de ideeën van Steiner inzake «rassen» uitvoerig geduid werden (X, *Antroposofie en het vraagstuk van de rassen*, Zeist, Antroposofische Vereniging in Nederland,

2000, 720 p.). Daarna is het debat rond Steiner op dit punt grotendeels gestopt; tot een proces is het nooit gekomen.

(6) Voluit: de Stichting Geestelijk-Wetenschappelijk Genootschap «De Eeuw van Christus».

(7) Voorz. kort ged. Antwerpen 15 mei 2003, www.diversiteit.be en *A&M* 2003, nr. 5, 403. Zie hierover: D. VOORHOOF, «De antidiscriminatiewet als beperking op de expressievrijheid: ultieme realisatie van gelijkheidsbeginsel of veelkoppig monster?», in E. BREMS en M. DE VOS (eds.), *Wet Bestrijding Discriminatie in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 197 e.v.; D. DE PRINS, S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, *Handboek discriminatierecht*, Mechelen, Kluwer, 2005, nrs. 1443-1446.

(8) Antwerpen 8 maart 2004, *A&M* 2004, nr. 4, 356. Zie hierover: D. VOORHOOF, «Hof weigert verspreidingsverbod van boeken met racistische inslag», *De Juristenkrant* 2004, nr. 89, 13.

misbruik van de persvrijheid is en/of in voorkomend geval er maatregelen dienen te worden opgelegd om het voortduren van de schade te doen ophouden»⁽⁹⁾.

Kort na het instellen van het kort geding, diende het Centrum ook een klacht met burgerlijke partijstelling in bij de rechtbank van Dendermonde⁽¹⁰⁾, één van de plaatsen waar de uitgevers aanwezig waren geweest op een paranormale beurs. Aan de hand van 22 citaten uit het werk van Rulof en 7 meer algemene tenlasteleggingen trachtte het Centrum aan te tonen dat de verspreiding van de geschriften een inbreuk vormt op de Negationismewet⁽¹¹⁾ en de Antiracismewet⁽¹²⁾. Volgens de rechtbank is dit echter niet het geval⁽¹³⁾.

3. Inhoudelijke beoordeling

Zoals gezegd is de eerste stap bij de toepassing van de *hate speech*-wetgeving een onderzoek van de *inbound* van de geïssueerde teksten. Uit deze toetsing moet om te beginnen blijken dat de expressies inhoudelijk voldoen aan de precieze, materiële termen van de strafbaarstelling. Hoewel dit vanzelfsprekend lijkt, werd dit vereiste tot nu toe niet altijd even grondig onderzocht. Met name bij de toepassing van de Antiracismewet hebben rechters zich in het verleden soms eerder laten leiden door een intuïtief aanvoelen van «racisme», dan door de betekenis van de exacte termen van de wet. De wet

stelt het «aanzetten tot haat, discriminatie en geweld» tegen een persoon of groep op grond van zogenaamd ras en etniciteit strafbaar⁽¹⁴⁾. In veel rechtspraak worden deze termen echter *de facto* verruimd: een aanzienlijk deel van de toepassingen betreft (racistische) beledigingen in strikte zin of haatdragende uitspraken en geschriften⁽¹⁵⁾; hetgeen uitdrukkelijk niet de bedoeling van de wetgever was⁽¹⁶⁾. In sommige gevallen – zoals *in casu* – gaat het zelfs veeleer om een «verdacht» woordgebruik⁽¹⁷⁾.

De rechtbank van Dendermonde vermijdt een dergelijke verruiming en blijft dicht bij de terminologie van de wet. Naar het oordeel van de rechtbank waren de boeken «inhoudelijk [niet] van aard om te kunnen aanzetten (...) tot discriminatie, segregatie, haat of geweld», zoals de toepassing van de Antiracismewet vereist. De rechtbank geeft aan dat «aanzetten» – in navolging van het Grondwettelijk Hof⁽¹⁸⁾ – immers begrepen moet worden als «aansporen», «opzetten» en «aanstoken». Actieve termen, die vereisen dat «de strafbaar gestelde handelingen verder gaan dan louter informatie, ideeën of kritiek». In de voorliggende zaak was dat niet het geval, zodat «geen inbreuk op de Antiracismewet kan worden weerhouden».

Wat de inhoudelijke toetsing betreft, zijn ook de passages over de Negationismewet interessant. De Negationismewet bestraft de persoon die «de genocide die tijdens de Tweede

wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, ontkent, schromelijk minimaliseert, poogt te rechtvaardigen of goedkeurt»⁽¹⁹⁾. In het algemeen geeft de rechter aan dat de wet een restrictieve interpretatie behoeft. Dit blijkt om te beginnen «uit de parlementaire voorbereidingen». Voorts is het noodzakelijk gezien de wet «afbreuk doet aan de vrijheid van meningsuiting en een strafwet is»⁽²⁰⁾. In het licht hiervan gaat de rechtbank – opnieuw aan de hand van een arrest van het Grondwettelijk Hof⁽²¹⁾ – nauwgezet na, wat de betekenis is van de termen die in de strafbepaling zijn vervat. Zo moet het bij «ontkennen» gaan om het loochenen van de genocide in haar totaliteit. In het geval van «goedkeuren», «hecht men er zijn goedkeuring aan». Het «pogen te rechtvaardigen» streeft er voorts naar om «door het beschrijven van de historische gegevens de bedoelde genocide op een aanvaardbare wijze voor te stellen, en aldus de nazi-ideologie te legitimeren». En bij «schromelijk minimaliseren» – ten slotte – gaat het erom dat de holocaust zo wordt voorgesteld «dat deze als «marginaal» of «onbeduidend» wordt afgedaan». Gezien de wetgever echter niet aan de vrijheid van wetenschap heeft willen raken – zo stelt de rechtbank – wordt «enkel het minimaliseren op zeer verregaande en grove, beledigende wijze» beoogd.

De rechter maakt duidelijk dat overeenkomstig deze termen dus niet alle uitingen die (mogelijk) kwetsend

(9) Voorhoof vatte de *catch-22* waarin de kortgedingrechter hierdoor terechtkomt als volgt samen: «als er nog geen verspreiding aan het boek of tijdschrift is gegeven, mag er geen verbod opgelegd worden, want dit zou neerkomen op een door de grondwet verboden vorm van preventieve censuur. Is er wel al een ruime verspreiding aan het boek gegeven, dan is er geen sprake meer van preventieve censuur, maar dan is er ook niet echt nog spoedeisendheid of heeft een dergelijke maatregel nog nauwelijks nuttig effect» (D. VOORHOOF, «Hof weigert verspreidingsverbod van boeken met racistische inslag», *l.c.*, 13).

(10) De klacht dateert meer bepaald van 7 mei 2003.

(11) Wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren, rechtvaardigen of goedkeuren van de genocide die tijdens de Tweede Wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd.

(12) Wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden. Deze wet

is recent gewijzigd (ten tijde van het schrijven was de tekst nog niet in het *Staatsblad* verschenen). De artikelnummers in deze bijdrage en de formulering van de wetsartikelen zelf verwijzen naar de «oude» situatie, van toepassing ook op de voorliggende zaak.

(13) Noch het Parket noch het Centrum heeft beroep aangetekend tegen de uitspraak.

(14) Art. 1 lid 3 1° en 2° Antiracismewet (vgl. nieuw art. 20 Antiracismewet).

(15) Zie voor een overzicht van de toepassingen van het «aanzetten tot»: D. VOORHOOF, *Handboek mediarecht*, Brussel, Larcier, 2003, 81-107; D. DE PRINS, S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, *o.c.*, nrs. 822-867.

(16) D. DE PRINS, S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, *o.c.*, nr. 799.

(17) Vergelijk het feit dat termen als «*chamelières*» en «*marchands de tapis*» (Corr. Brussel 22 december 1999, *www.diversiteit.be*) en «*negre*» (Luik 18 oktober 1999, *www.diversiteit.be*) gevat werden onder de termen van de bepaling.

Hetzelfde geldt overigens voor verdachte «bewegingen», zie: Corr. Antwerpen 4 februari 2002, *www.diversiteit.be*. Hiermee is niet gezegd dat het in die zaken niet (minstens mogelijk) om racistische feiten ging, noch dat deze uitspraken of gebaren – gegeven een bepaalde context en een bijzonder opzet – *nooit* zouden kunnen «aanzetten tot». Problematisch is dat de eigenlijk termen van de strafbaarstelling in deze – en andere – toepassingen sterk «opgerekt» werden. Zie in deze zin ook: D. VOORHOOF, «De antidiscriminatiewet als beperking op de expressievrijheid: ultieme realisatie van gelijkheidsbeginsel of veelkoppig monster?», *l.c.*, 189.

(18) Grondwettelijk Hof, nr. 157/2004, 6 oktober 2004, B. 49.

(19) Art. 1 Negationismewet.

(20) Vgl. op dit punt: D. VOORHOOF, «De antidiscriminatiewet als beperking op de expressievrijheid: ultieme realisatie van gelijkheidsbeginsel of veelkoppig monster?», *l.c.*, 169 en 187-188.

(21) Grondwettelijk Hof nr. 45/96, 12 juli 1996.

zijn voor de Joodse gemeenschap ook onder de wet vallen. De rechtbank, die stelt dat zij zich de moeite heeft getroost om de beschikbare werken van Rulof zelf te lezen, kan er inkomen «dat bepaalde passages storend en mogelijk beledigend zijn voor de Joden». Maar, zo vervolgt zij, zelfs die passages «hebben niets te maken met het ontkennen, goedkeuren, pogen te verantwoorden of het schromelijk minimaliseren van de genocide». Kortom: een groep (eventueel) *miskennen*, is iets anders dan een genocide of de geschiedenis *ontkennen*. «De geschiedschrijving laat Jozef Rulof aan anderen», aldus de rechter⁽²²⁾, die er nog op wijst dat «negationisme» voor één van de boeken bovendien een nogal «premature» tenlastelegging was. Het werd namelijk geschreven in 1939, «dus voordat de genocide had plaatsgevonden».

4. Moreel element: bijzonder opzet

Even belangrijk als het inhoudelijk aspect, zijn de andere toetsingscriteria: het bijzonder opzet en de context. Beide elementen zijn niet of nauwelijks expliciet opgenomen in de Belgische *hate speech*-wetgeving, maar zijn ontwikkeld in de rechtspraak over de expressievrijheid van het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Wat dit vonnis zo overtuigend maakt, is de manier

waarop de rechtbank uit de arresten van deze hoven een coherente constitutionele doctrine destilleert.

De rechtbank is eenduidig over het vereiste moreel element: zowel voor de toepassing van de Negationismewet als de Antiracismewet moet een bijzonder opzet worden aangetoond. Deze voorwaarde werd inzake de Antiracismewet voorzichtig ontwikkeld door het Gentse hof van beroep in de *Vlaams Blok*-zaak⁽²³⁾, en is later door het Grondwettelijk Hof tot grondwettelijke norm verheven.⁽²⁴⁾ Hoewel de bewuste rechtspraak van het Grondwettelijk Hof betrekking had op de Antidiscriminatiewet, past de Dendermondse rechtbank dit beginsel nu ook toe op de andere *hate speech*-wetgeving. Een logische stap, want de aard en de doelstelling van dit soort wetgeving zijn immers steeds globaal hetzelfde⁽²⁵⁾.

Met betrekking tot de Negationismewet is er, aldus de rechtbank, enkel sprake van bijzonder opzet wanneer bewezen wordt dat de handelingen wetens en willens worden gesteld met een «kwaadwillige, beledigende intentie» om een «de democratie vijandige gezinde ideologie in ere te willen herstellen.» Dit element was *in casu* niet voorhanden. Ook voor toepassing van de Antiracismewet ontbrak het bijzonder opzet: de vereiste «bijzondere wil

om aan te zetten tot discriminatie, haat en geweld» was afwezig.

5. Contextuele beoordeling

Het laatste criterium is de context waarbinnen een uiting plaatsvindt, «en daarmee samenhangend, de potentiële impact ervan». Het enige contextuele element dat expliciet in de wetgeving is opgenomen is de openbaarheidsvereiste van art. 444 Sw. Dit artikel is echter dermate ruim dat het als afbakening van de strafbaarstelling weinig betekenis heeft⁽²⁶⁾.

De uitspraak van de rechtbank illustreert echter dat de beoordeling van de context veel verder strekt – of toch zou moeten strekken – dan het louter scharen van een uitlating onder een van de omstandigheden van art. 444 Sw. Eén en ander zou noodzakelijk zijn in het licht van «de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens over het begrip *incitement*»⁽²⁷⁾. Daaruit blijkt volgens de rechtbank dat «het Hof de vraag of er sprake is van “aanzet” niet alleen beantwoordt aan de hand van de inhoud of aard van de gebruikte woorden, maar ook op basis van de omstandigheden waarin zij werden geuit (bijvoorbeeld de plaats, het publiek en de autoriteit van de spreker) en het medium waarmee dat gebeurde (bijvoorbeeld een dagblad, een roman en het internet)»⁽²⁸⁾.

(22) Die daarvoor naar een lange passage uit een van de boeken van Rulof verwijst, waarin de schrijver na een lange beschouwing van de figuur van Hitler uiteindelijk stelt «dit alles zullen de geschiedschrijvers vastleggen, ik ga er hier verder niet op in, ik volg verder de geestelijke weg».

(23) Gent 21 april 2004, www.diversiteit.be en *A&M*, 2004, nr. 2, 170. Inzake het opzetvereiste stelde het Hof: «Er mag (...) niet worden voorbijgegaan aan het feit dat de strafrechter, ook al vereist de wet geen bijzonder opzet, (...) aan de hand van de concrete elementen van de zaak marginaal zal dienen te toetsen of het “aanzetten tot discriminatie” nog wel kan worden aangezien als een “door racisme en xenofobie ingegeven daad”, waarvan de wet de bestraffing beoogt en waarvan de rechtsonderhorige, in het kader van het vereiste algemeen opzet, derhalve kan weten dat het een strafrechtelijk beteugelbare daad is. Enkel deze bijzondere aard van het misdrijf wettigt immers de door de wet ingestelde beperking van de vrijheid van meningsuiting». Zie hierover: J. VRIELINK, S. SOTTIAUX en D. DE PRINS, «Het *Vlaams Blok*-arrest, art. 150 van

de Grondwet en de interpretatie van de antiracismewet», *T.Vreemd* 2004, nr. 2, 100-101 en D. VOORHOOF, «Het *Vlaams Blok*-arrest: de antiracismewet is geen loutere symboolwet!», *TvMR*, 2004, nr. 2, 9-11.

(24) Grondwettelijk Hof, nr. 157/2004, 6 oktober 2004, B. 40 en B. 51.

(25) Vgl. J. VELAERS, «Het Arbitragehof en de antidiscriminatiewet», *T.B.P.* 2004, nr. 10, randnr. 33.

(26) Specifiek gaat het om de volgende omstandigheden: «hetzij in openbare bijeenkomsten of plaatsen; hetzij in tegenwoordigheid van verscheidene personen, in een plaats die niet openbaar is, maar toegankelijk voor een aantal personen die het recht hebben er te vergaderen of ze te bezoeken; hetzij in om het even welke plaats, in tegenwoordigheid van de beledigde en voor getuigen; hetzij door geschriften, al dan niet gedrukt, door prenten of zinnebeelden die aangeplakt, verspreid of verkocht, te koop geboden of openlijk tentoongesteld worden; hetzij tenslotte door geschriften, die niet openbaar gemaakt, maar aan verscheidene personen toegestuurd of meegegeeld worden». Zie hierover uitvoerig: I. DELBROUCK, «Aanranding van de eer of de

goede naam van personen», in X, *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Brussel, Ced.Samsom, A15, 17. Zie specifiek in relatie tot de Antiracisme- en Negationismewet: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Aanpak discriminatie: regelgeving en rechtspraak*, Brussel, Politiea, 2001, 28-32.

(27) Het betreft met name de rechtspraak inzake het aanzetten tot geweld. Het Hof gaat daarin telkens na of «*in such a context the content of [the text] must be seen as capable to inciting further violence* (...)». Eén van de vele voorbeelden is de zaak *Karatas v. Turkije*. Hierin overwoog het Hof dat, letterlijk genomen, bepaalde gedichten «*might be constructed as inciting readers to hatred, revolt and the use of violence*», maar dat, «*in deciding whether they in fact did so, it must nevertheless be borne in mind that the medium used by the applicant was poetry, a form of artistic expression that appeals to only a minority of readers*» (Hof Mensenrechten, *Karatas v. Turkije*, 8 juli 1999, § 49).

(28) Vgl. S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, «De antiracismewet na het Vlaams-blokarrest», *NjW* 2004, nr. 75, 723. Het erkennen en in ogenschouw nemen

In casu merkt de rechtbank over de «context» om te beginnen op dat «het openbaar karakter van de boeken bijzonder beperkt [is], nog aangenomen dat de «doorsneesterveling» enige belangstelling zou koesteren voor dergelijke literatuur, laat staan er iets van vatten». Met andere woorden: de verspreiding is zo beperkt dat de boeken – ongeacht inhoud – nauwelijks een noemenswaardige impact *kunnen* hebben. Temeer daar de werken ook intellectueel niet erg toegankelijk zijn voor het grote publiek. Ook dat laatste is niet onbelangrijk: de al dan niet «populistische» aard van expressies speelt dus een rol in de vaststelling van het al dan niet strafbaar karakter ervan.

Naast de (mate van) openbaarheid en toegankelijkheid, moest *in casu* ook de historische context in rekening worden gebracht. De rechtbank vestigt meermaals de aandacht op de tijdsgeest waarin Rulof schreef en daarmee samenhangend «de plaatsing van het woordgebruik en de betekenis ervan in die tijdperiode». Alles moet bovendien gekaderd worden in de «filosoferende context» van de werken. Met andere woorden: de term «ras» en de evolutieconcepten die Rulof erop nahield, kunnen niet beoordeeld worden aan de hand van taalkundige en morele maatstaven van onze tijd of uit het dagelijks

taalgebruik⁽²⁹⁾. Laat staan dat het strafrecht erop van toepassing zou zijn.

Bovendien – zo vervolgt de rechter – «kunnen de citaten niet los worden gezien van de totale inhoud». Daartoe moeten de citaten om te beginnen worden gecontroleerd: «enerzijds om na te gaan of deze weldegelijk staan vermeld en anderzijds om na te gaan in welke context deze werden vermeld». Voorts dienen boeken of geschriften steeds in hun geheel beoordeeld te worden: «het volstaat dus niet om enkele citaten te lichten uit een omvangrijk oeuvre (meer dan 11 000 bladzijden) om dan te stellen dat elk boek afzonderlijk of het oeuvre in zijn geheel een inbreuk uitmaakt op de Antiracismewet en/of de Negationismewet».

De rechtbank illustreert dit door enerzijds aan te tonen dat sommige geciteerde passages in feite iets heel anders betekenen dan wat een gedecontextualiseerde lezing kan doen vermoeden. Zo laat zij aan de hand van een gecontextualiseerde passage zien dat Rulof de figuur van Hitler weliswaar als «instrument» zag, maar dan wel een instrument dat kwaad en leed veroorzaakte. Tot slot wijst de rechter erop dat sommige «citaten» zelfs helemaal niet in de werken van Rulof voorkomen. «Het gevaar van het gebruik van louter citaten of beweerde citaten kan

aldus niet beter worden geïllustreerd», zo concludeert de rechtbank.

6. Constitutionele doctrine

Het vonnis in de zaak-Rulof is een perfecte synthese van de lijnen die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en vooral het Grondwettelijk Hof hebben uitgezet inzake de expressievrijheid. Het toont aan hoe zulke zaken op een constitutioneel verantwoorde manier beslecht kunnen worden, aan de hand van duidelijke criteria.

Resumerend: *inhoudelijk* moet een uiting voldoen aan de (materiële) termen van de strafbaarstelling, daarnaast moet er een *bijzonder opzet* voorhanden zijn en tot slot moet de *context* – in al zijn geledingen – in rekening worden gebracht. Aan al deze elementen moet voldaan zijn. Zo niet, dan volgt vrij-spraak.

In tegenstelling tot wat de gangbare mening lijkt te zijn, is racismewetgeving er niet om elke storende of kwetsende uitspraak weg te toveren. En claims in het genre «wij weten wel wat u eigenlijk denkt», blijven best waar zij thuishoren: buiten het strafrecht en in de sfeer van het paranormale.

Jogchum Vrieling
en Stefan Sottiaux⁽³⁰⁾

van dergelijke contextuele elementen – of meer het in algemeen van de «open textuur» van strafbaarstellingen – hoeft het legaliteitsbeginsel en de strikte interpretatie van de strafwet overigens niet te ondermijnen (*cfr supra* § 3). Het kan integendeel – mits degelijke motivatie van de rechter (zoals *in casu*) – juist leiden tot meer respect voor legaliteit. Zie hierover uitvoerig: E. CLAES, *Legaliteit en rechtsvinding in het strafrecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 136-166. (29) Onder andere op dit punt is de onlosmakelijke samenhang tussen de verschillende toetsingsstappen duidelijk

zichtbaar: indien de term «ras», zoals deze gebruikt werd door Rulof, gezien de context van de boeken niet begrepen kan worden als het criterium «zogenaamd ras» uit de Antiracismewet, en indien de «kleuren» van de «levensgraden» (*cfr supra* § 1) evenmin overeenkomen met de grond «huidskleur» uit de wet, dan is daarmee ook niet voldaan aan de *inhoudelijke* vereisten van de strafbaarstelling. Er is dan immers niet voldaan aan het zogenaamde «causaliteitsvereiste» (dat wil zeggen het vereiste dat de geïmputeerde expressies gebaseerd of gericht moeten zijn op een in de wet opgenomen

kenmerk of discriminatiegrond) uit de inhoudelijke termen van de strafbaarstelling. Verg. Brussel (K.I.), 17 februari 1983, *T.Vreemd.* 1983, 62; Corr. Brussel 30 maart 1984, *Journ. proc.* 1984, nr. 42, 28; Corr. Brussel 3 december 1987, www.diversiteit.be.

(30) Jogchum Vrieling is assistent aan de K.U.Leuven. Stefan Sottiaux is postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit Antwerpen en advocaat. De auteurs danken Erik Claes, Dajo De Prins en Dirk Voorhoof voor hun commentaar op een eerdere versie van deze bijdrage.